

Rodzice wobec wyzwań opieki nad małymi dziećmi

Spis treści

Wstęp	4
Opieka nad małymi dziećmi.....	6
Godzenie opieki nad dzieckiem z pracą zawodową	15
Wsparcie w sprawowaniu opieki	20
Podsumowanie	28
Bibliografia	30

Wstęp

Zainteresowanie sytuacją rodzin i ich członków w ostatnich latach jest szczególnie widoczne zarówno w realizowanych przez rząd i samorządy lokalne politykach społecznych, jak i prowadzonych badaniach naukowych i działalności organizacji pozarządowych na rzecz rodzin. Szczególnie wiele uwagi poświęca się działaniom sprzyjającym godzeniu ról rodzinnych z zawodowymi i opiece nad małymi dziećmi.

Według wstępnych danych Narodowego Spisu Powszechnego (NSP) z 2021 roku w Polsce jest przeszło 6,8 mln rodzin z dziećmi. Programy polityki rodzinnej, takie jak Rodzina 500+, Rodzinny Kapitał Opiekuńczy czy Maluch+, zmiany w prawie pracy wprowadzające m.in. elastyczny system pracy, możliwość pracy zdalnej oraz sukcesywne wydłużanie płatnego urlopu na opiekę nad małym dzieckiem (urlopy macierzyński i rodzicielski) wpływają na życie wszystkich rodzin przez wsparcie rodziców w procesie opieki i wychowania dzieci oraz stwarzanie coraz dogodniejszych warunków do godzenia życia rodzinnego z życiem zawodowym.

Tabela 1. Rodziny (w tys.) według typów w latach 2011 i 2021

NSP	Ogółem	Małżeństwa		Związki niesformalizowane*		Matki z dziećmi	Ojcowie z dziećmi
		bez dzieci	z dziećmi	bez dzieci	z dziećmi		
2011	10 972,5	2 696,4	5 456,8	145,2	171,3	2 174,3	328,6
2021	10 159,3	3 069,9	4 242,1	263,9	288,9	1 908,7	385,7

*W NSP 2011 w typologii rodzin kategoria ta była określana jako partnerzy z dziećmi lub bez dzieci.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Rodziny – wyniki wstępne NSP 2021. Informacje sygnałne*, 30.01.2023, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-wstepne/rodziny-wyniki-wstepne-nsp-2021,9,1.html> [dostęp: 20.10.2023].

W badaniu „Rodzice wobec wyzwań opieki nad małymi dziećmi”¹ skupiamy się na kilku obszarach życia rodziny i badamy preferencje rodziców co do długości czasu bezpośredniej opieki rodziców nad małymi dziećmi. Pytamy o ich opinie na temat opieki instytucjonalnej nad dziećmi do trzeciego roku życia i sprawdzamy, na jakie wsparcie mogą liczyć w ramach pełnienia opieki nad dziećmi.

1 Badanie zostało przeprowadzone na ogólnopolskiej próbie losowo-kwotowej (N = 2181), złożonej z użytkowników Internetu – osób w wieku od 18 do 44 lat posiadających co najmniej jedno dziecko. Kwoty dobrane zostały dla płci, wieku i wielkości miejscowości zamieszkania. Badanie zrealizowano w dniach 13–16 grudnia 2022 roku metodą CAWI z wykorzystaniem Ogólnopolskiego Panelu Badawczego Ariadna.

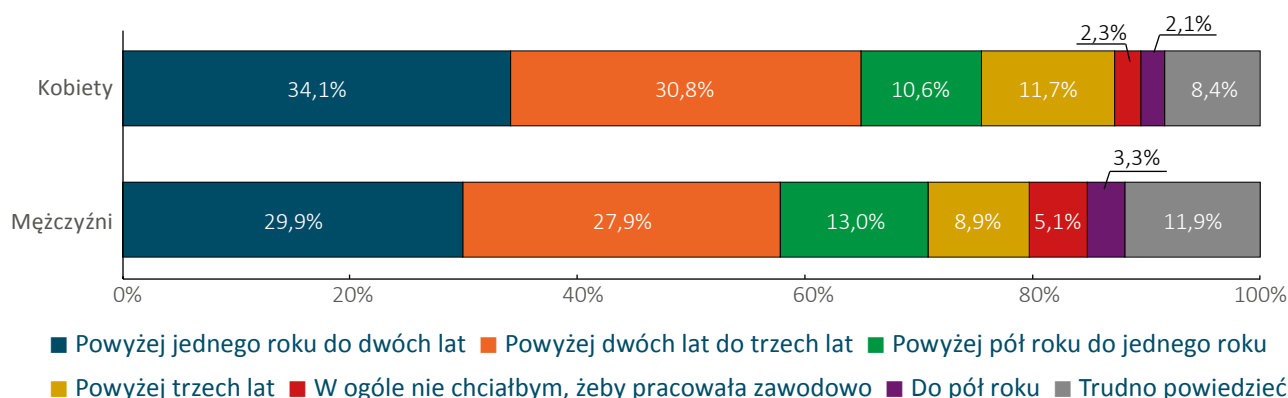
Opieka nad małymi dziećmi

Narodziny dziecka to doświadczenie, które całkowicie zmienia życie rodziców, całej rodziny, wpływa na każdy obszar ich funkcjonowania. Wśród wielu wyzwań pojawia się kwestia sprawowania opieki nad dzieckiem, szczególnie wymagającej w pierwszych trzech latach życia dziecka.

Osobista opieka matki nad małymi dziećmi

Zapytaliśmy badanych o ich preferencje względem długości okresu, w którym matka mogłaby pozostać w domu z dzieckiem, aby się nim opiekować i nie musieć wracać do pracy. Zarówno kobiety (34%), jak i mężczyźni (30%) najczęściej wskazywali, że optymalny okres to dłużej niż rok, ale nie więcej niż dwa lata od urodzenia dziecka. Drugim najczęściej wskazywanym okresem sprawowania opieki był okres powyżej dwóch lat, ale nie dłuższy od trzech lat (31% kobiet i 28% mężczyzn). Oznacza to, że zdecydowana większość – 65% kobiet i 57% mężczyzn – jest zdania, że matki powinny móc sprawować osobistą opiekę nad dzieckiem dłużej niż przez okres dostępnego obecnie rocznego urlopu macierzyńskiego. Zdecydowana mniejszość badanych (jedynie 12,7% kobiet i 16,3% mężczyzn) wskazuje na okres do roku, czyli zgodny w obecną długością trwania urlopu rodzicielskiego.

Wykres 1. Preferowany czas osobistej opieki matki nad dzieckiem, według płci badanych

Źródło: badania własne².

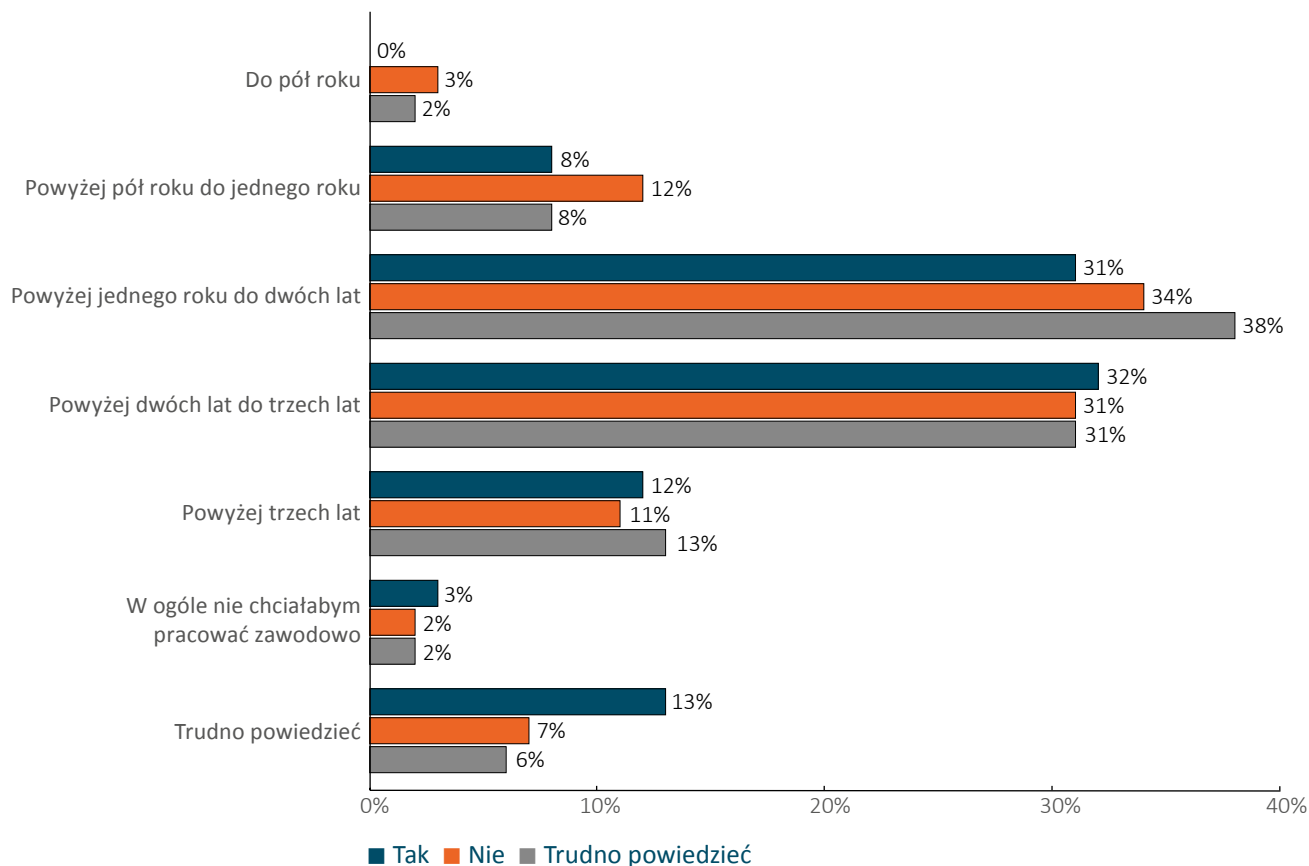
Pewne odmienności w preferencjach co do długości osobistej opieki matki nad dzieckiem są widoczne, gdy weźmiemy pod uwagę deklaracje badanych odnośnie do aspiracji rodzicielskich.

Wśród kobiet planujących potomstwo grupa badanych wskazujących jako optymalny czas sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem okres od dwóch do trzech lat (32%) była niemal taka sama co grupa preferująca okres od roku do dwóch lat (31%). Natomiast kobiety nieplanujące potomstwa wskazywały okres powyżej roku do dwóch lat (34%) jako najbardziej pożądaną nieznacznie częściej niż okres powyżej dwóch lat do trzech lat (31%). 40% respondentek niezdecydowanych w swych planach rodzicielskich wskazało możliwość własnej opieki nad dzieckiem do dwóch lat jako opcję najbardziej preferowaną, w drugiej kolejności wybierały możliwość sprawowania opieki do trzech lat (31%).

² W dalszej części jeśli nie podano źródła, oznacza to, że dane pochodzą z badań własnych.

Wykres 2. Preferowany przez kobiety czas osobistej opieki matki nad dzieckiem według deklaracji planowania dzieci*

Pyt. Wyobraź sobie, że podejmujesz decyzję o posiadaniu dziecka. Jak długo chciałabyś pozostać w domu z dzieckiem, aby się nim opiekować i nie musieć wracać do pracy?

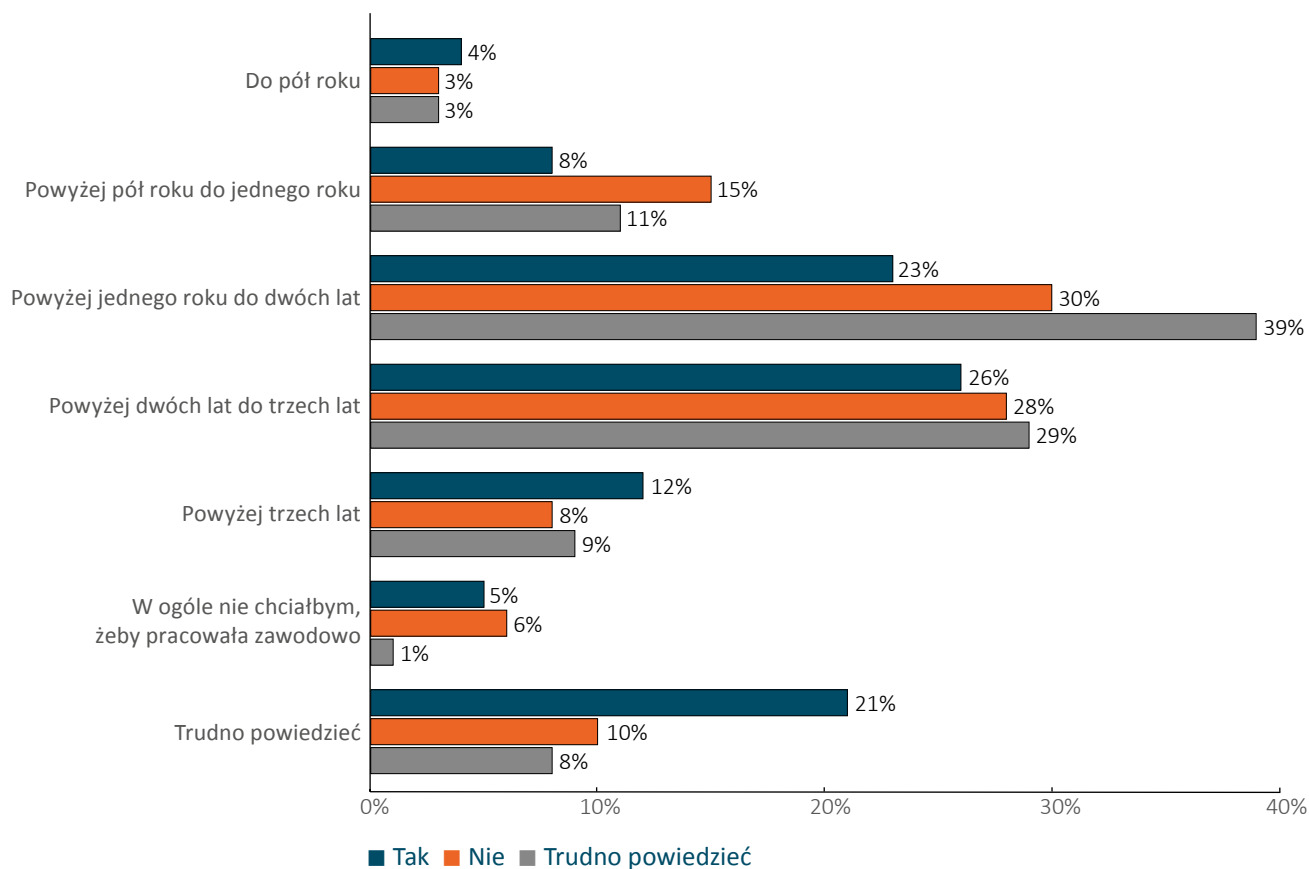

* Deklaracje kobiet dotyczące planowania posiadania dzieci (Czy planujesz kolejne dzieci?): tak – 19,8% (łącznie odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”), nie – 67,2% (łącznie odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”) i trudno powiedzieć – 13%.

Nieco inaczej wyglądają preferencje co do czasu osobistej opieki matki nad dzieckiem wśród mężczyzn. Respondenci, którzy deklarują plany prokreacyjne, rzadziej wskazują na czas opieki do dwóch lat (23%) i do trzech lat (26%) niż mężczyźni nieplanujący dzieci czy niezdecydowani: odpowiednio 30% i 28% oraz 39% i 29% (wykres 3).

Wykres 3. Preferowany przez mężczyzn czas osobistej opieki matki nad dzieckiem według deklaracji planowania dzieci*

Pyt. Wyobraź sobie, że razem z żoną lub partnerką podejmujesz teraz decyzję o posiadaniu dziecka. Jak długo chciałbyś, żeby Twoja żona lub partnerka pozostała w domu z dzieckiem, aby się nim opiekować i nie musieć wracać do pracy?

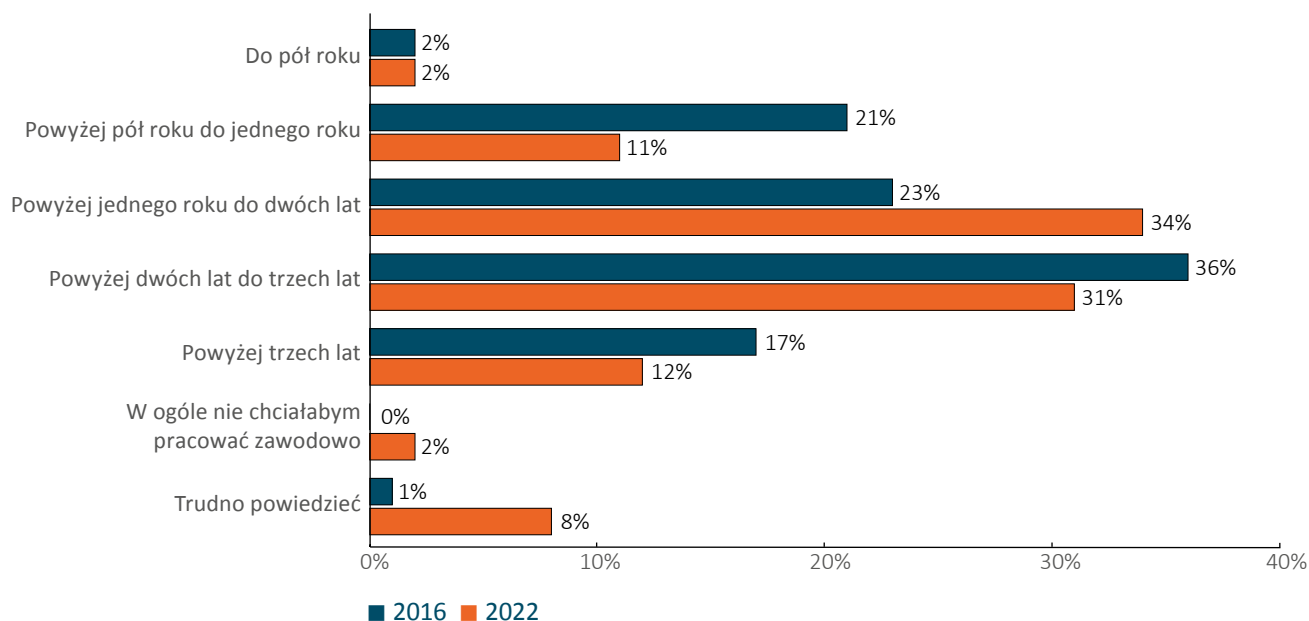
* Deklaracje mężczyzn dotyczące planowania posiadania dzieci (Czy planujesz kolejne dzieci?): tak – 26,4% (łącznie odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”), nie – 59,7% (łącznie odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”) i trudno powiedzieć – 13,9%.

Niezależnie od planów prokreacyjnych badanych możliwość sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem przez jego matkę przez okres dłuższy niż dostępny obecnie jest tym najbardziej preferowanym. Warto zwrócić na to uwagę szczególnie w odniesieniu do osób, które są niezdecydowane – być może w odpowiednich okolicznościach podjęcie decyzji o posiadaniu dziecka byłoby łatwiejsze.

W 2016 roku Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) w badaniu „Rodzina 500+. Sytuacja polskich rodzin i oceny polityki prorodzinnej” badało m.in. preferencje kobiet (matek) co do czasu sprawowania osobistej opieki nad małym dzieckiem. Po porównaniu wyników sprzed 6 lat z bieżącymi wynikami obserwujemy znaczne różnice (wykres 4).

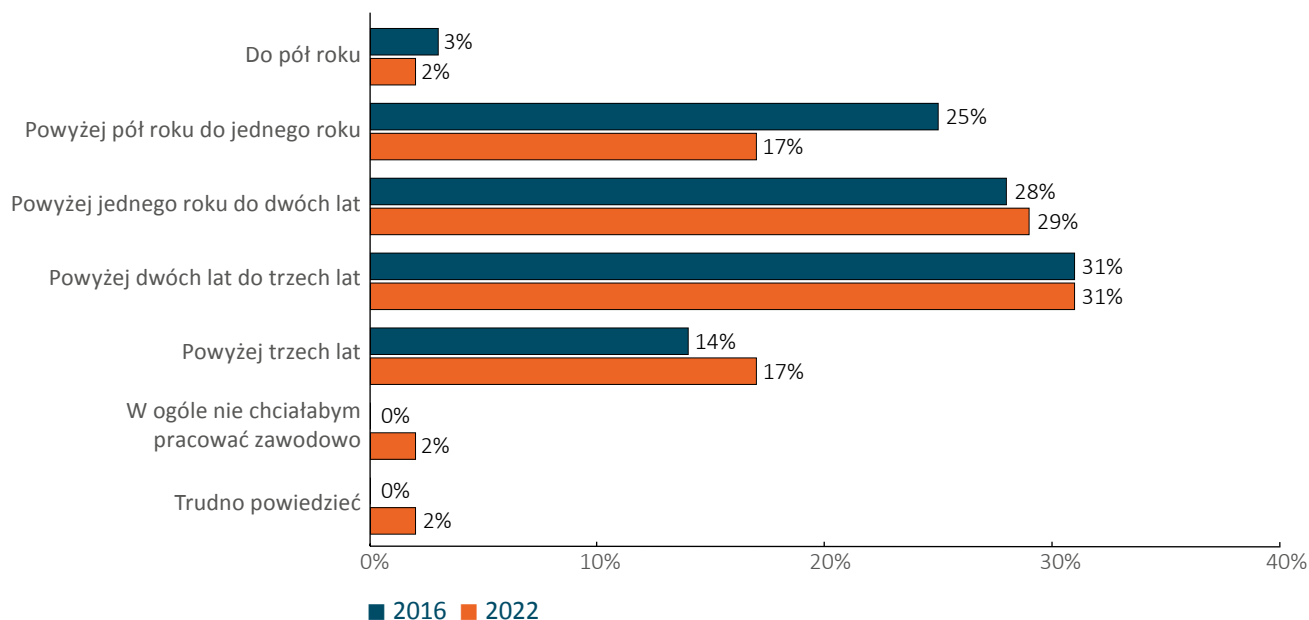
Obecnie ponad 1/3 kobiet wskazuje możliwość pozostania z dzieckiem przez okres powyżej jednego roku do dwóch, 6 lat temu była to niespełna 1/4 kobiet. Wówczas najczęściej wybieranym okresem opieki nad dzieckiem był czas powyżej dwóch lat do trzech – 36%, obecnie jest to 31%. Zmniejszył się również, i to znacząco, odsetek kobiet, które wskazywały jako najbardziej preferowany czas opieki nad małym dzieckiem od pół roku do roku: w 2016 roku była to 1 na 5 kobiet, sześć lat później 1 na 10.

Wykres 4. Preferowany przez kobiety czas osobistej opieki matki nad dzieckiem w latach 2016 i 2022

Gdy porównamy bieżące wyniki z danymi z tego samego badania CBOS, ale odnośnie do kobiet planujących dzieci w ciągu najbliższych 3–4 lat, okazuje się, że wśród tych kobiet znaczące zmiany nastąpiły tylko w kontekście preferencji co do sprawowania opieki przez okres powyżej pół roku do jednego roku – ich odsetek zmalał z 25% w 2016 roku do 17% w 2022 roku (wykres 5).

Wykres 5. Preferowany przez kobiety planujące potomstwo w ciągu najbliższych 3–4 lat czas osobistej opieki matki nad dzieckiem w latach 2016 i 2022

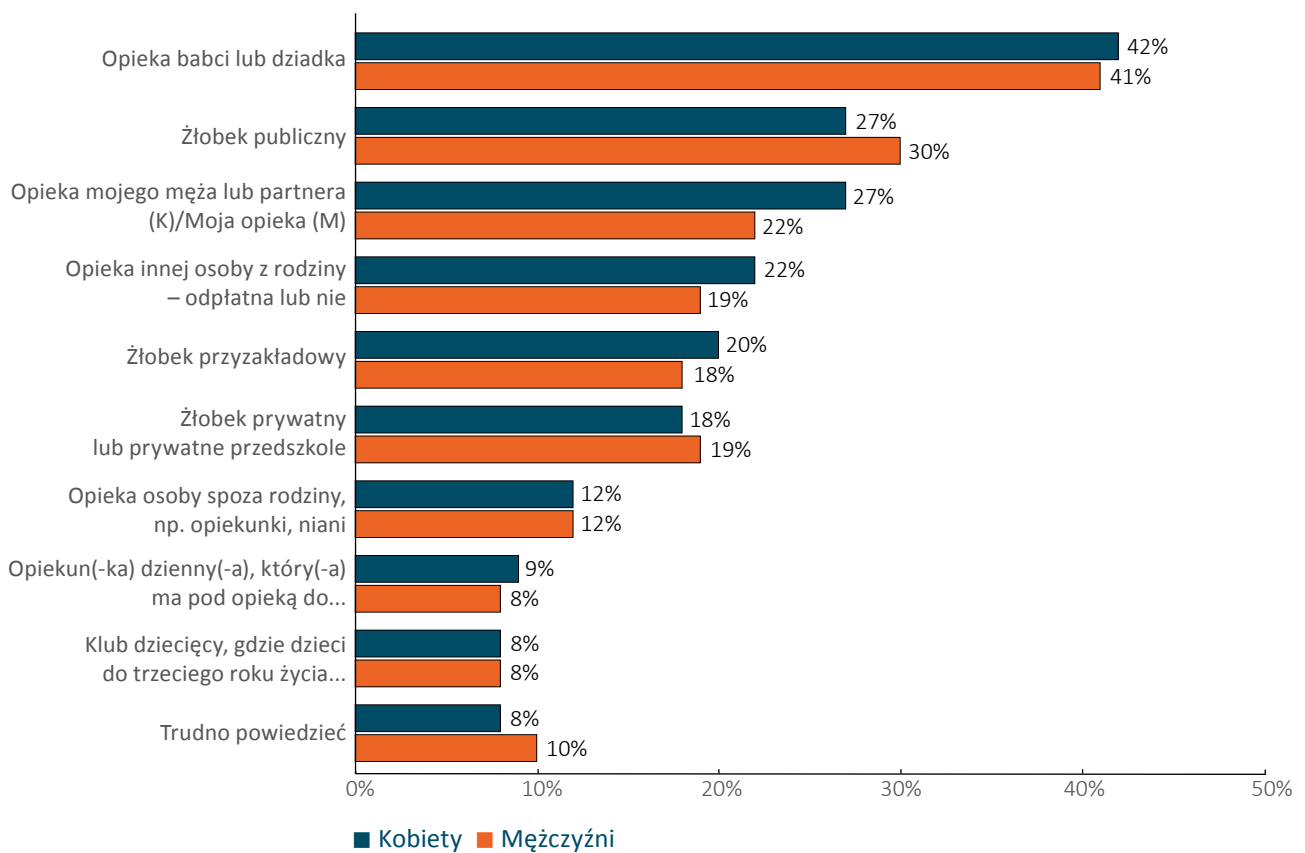

Można zatem przypuszczać, że całokształt zmian, które nastąpiły w ciągu ostatnich lat – zarówno w sferze polityki rodzinnej, jak i w sferze kulturowo-społecznej – wpłynął na preferencje kobiet co do czasu sprawowania opieki nad małymi dziećmi. Ważne, aby warunki, w których funkcjonują rodziny z małymi dziećmi, pozwalały urzeczywistnić te preferencje.

Formy opieki nad małym dzieckiem

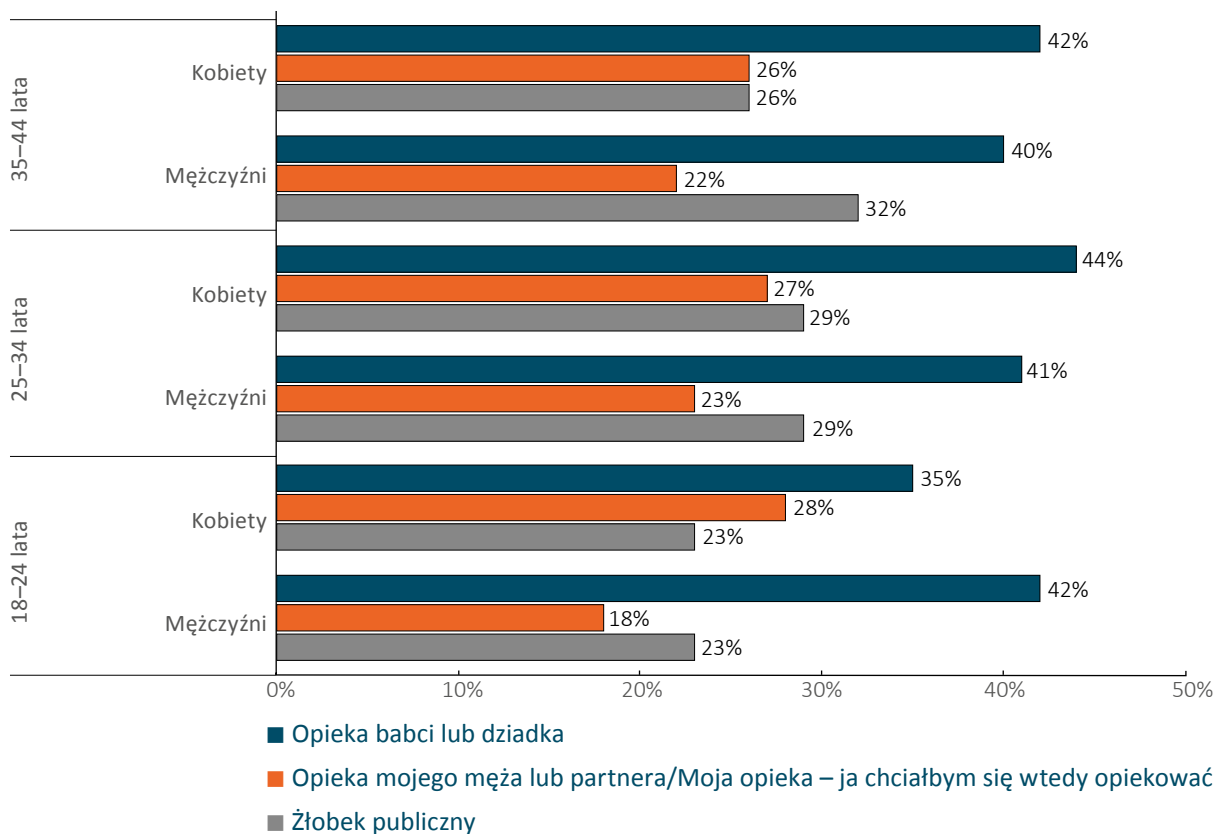
Nie zawsze kobieta może sprawować opiekę nad małym dzieckiem tak długo, jak by chciała. Preferencje kobiet i mężczyzn co do tego, jaka forma opieki byłaby najlepsza po powrocie matki do pracy, są zbliżone, nie są jednak jednakowe. Najbardziej odpowiednią formą opieki (ponad 40% wskazań) zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn jest opieka babci lub dziadka. Kobiety w dalszej kolejności tak samo często wskazały żłobek publiczny i opiekę ojca dziecka (po 27%). Mężczyźni natomiast w drugiej kolejności wskazywali na żłobek publiczny (30%), a dopiero w trzeciej – na swoje zaangażowanie w opiekę nad dzieckiem (22%).

Wykres 6. Najbardziej odpowiednia forma opieki nad dzieckiem do lat trzech w sytuacji, gdy matka dziecka nie może jej sprawować tak długo, jak by chciała, według płci badanych (respondenci mogli wskazać maksymalnie trzy formy opieki)

Jeśli przyjrzymy się trzem najbardziej odpowiednim – w sytuacji, gdy matka nie może opiekować się dzieckiem – formom opieki nad małym dzieckiem przez pryzmat wieku i płci respondentów, to największe zróżnicowanie między kobietami i mężczyznami możemy zaobserwować w najmłodszej grupie badanych rodziców (od 18 do 24 lat). Młodzi ojcowie zdecydowanie częściej (42%) niż młode matki (35%) wskazują opiekę babci lub dziadka jako najbardziej odpowiednią. Natomiast młode matki (28%) w roli opiekuna małego dziecka widzą swoich mężów/partnerów zdecydowanie częściej niż oni sami siebie w tej roli (18%). Tak samo często młodzi rodzice wskazują publiczny żłobek jako najbardziej odpowiednią formę opieki (23%) i warto zauważyć, że w porównaniu ze starszymi rodzicami robią to rzadziej. W każdej grupie wiekowej rodziców największe różnice obserwujemy między wskazaniami matek i ojców w odniesieniu do sprawowania opieki nad małym dzieckiem przez ojców – to kobiety częściej niż mężczyźni wskazują ojca jako następnego po matce opiekuna dziecka.

Wykres 7. Trzy najbardziej odpowiednie formy opieki nad dzieckiem według płci i wieku respondentów

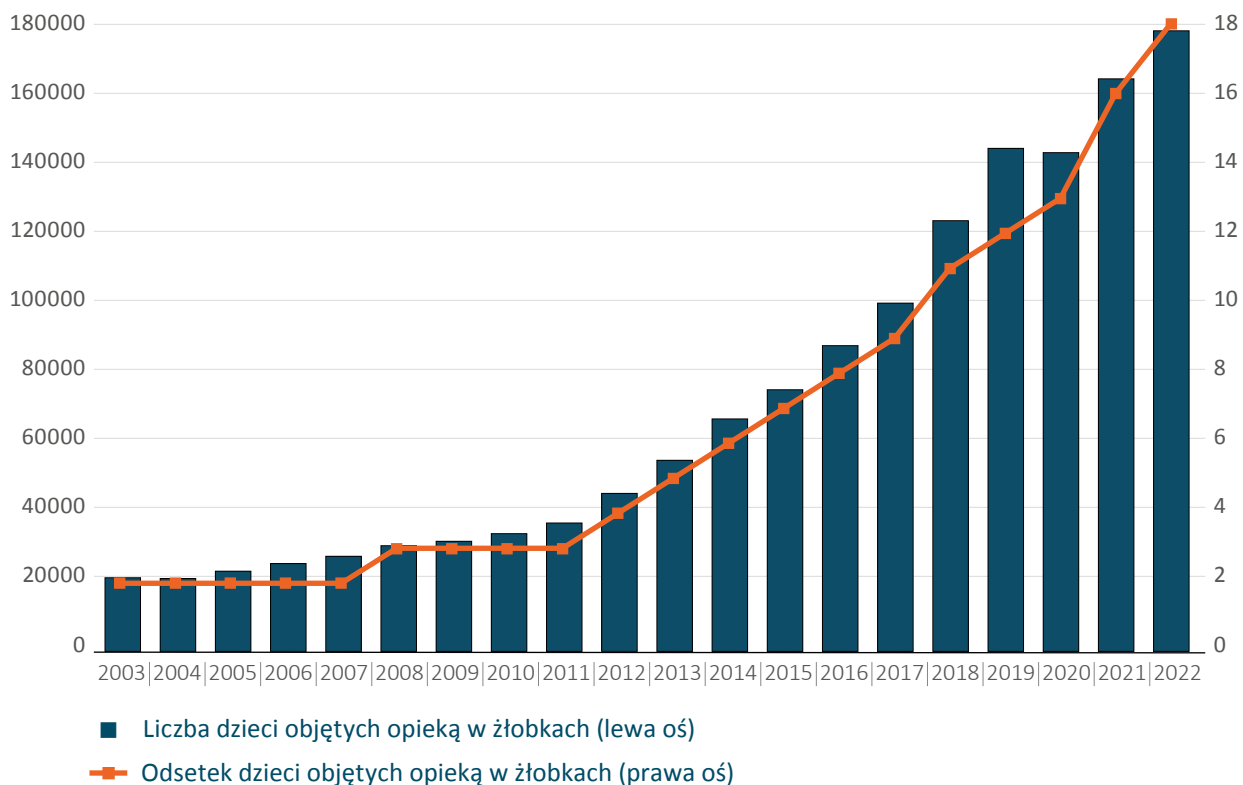
Instytucjonalna opieka nad małymi dziećmi

Wielu rodziców po zakończeniu płatnego urlopu rodzicielskiego decyduje się na instytucjonalną opiekę nad małymi dziećmi. W 2022 roku w skali całego kraju 18% dzieci do trzeciego roku życia było objętych taką opieką (wykres 9). Zapytaliśmy więc rodziców, jakie widzą zalety i wady pobytu dzieci w żłobku.

Wśród zalet najczęściej wskazywano możliwość podjęcia pracy przez oboje rodziców (49,0%), a pod względem korzyści dla rozwoju dziecka – możliwość nauczenia się samodzielności (43,6%) oraz rozwój umiejętności komunikacyjnych (42,6%).

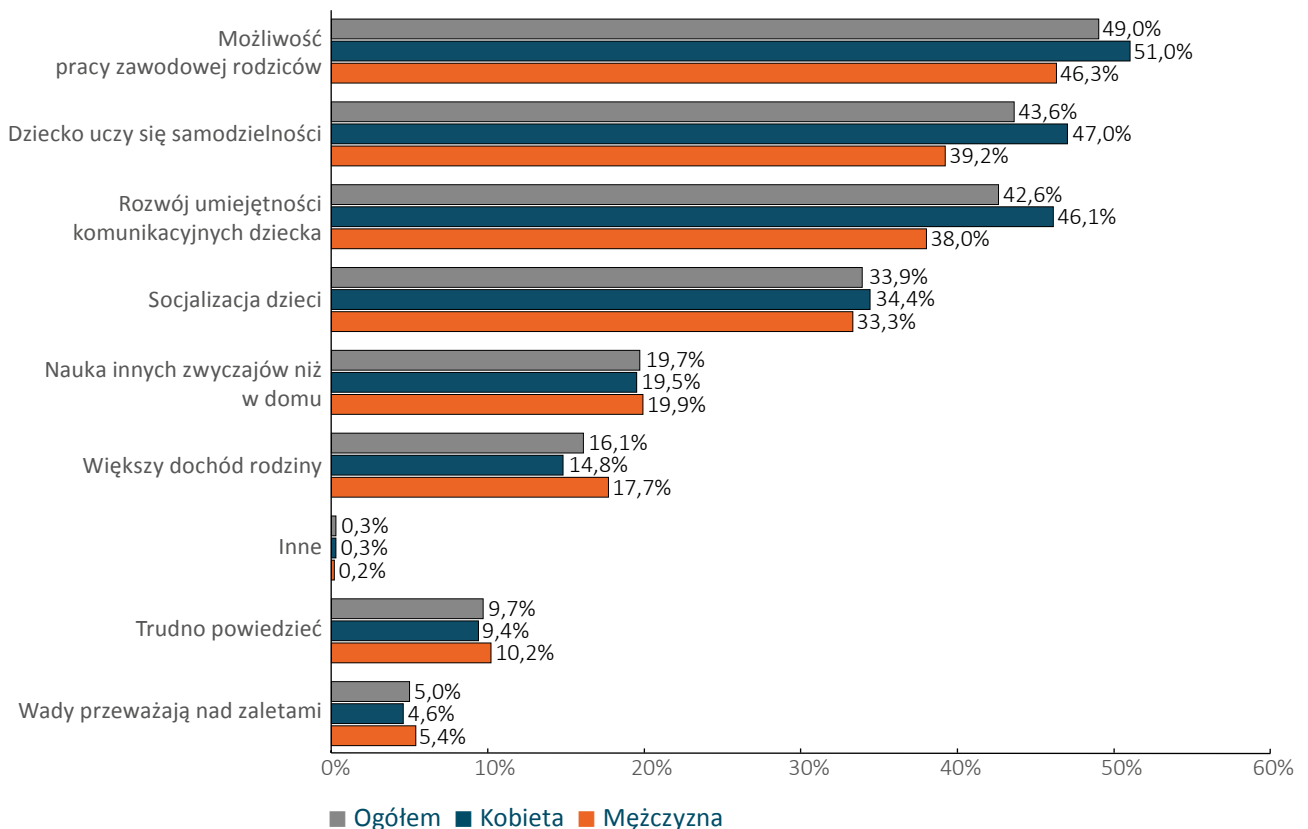
Natomiast wśród wad najczęściej pojawiały się: konieczność podejmowania opieki nad chorym dzieckiem, które w grupie rówieśników częściej choruje (57,7%), wysokie koszty opłat za żłobek (53%) oraz stres dziecka, które przeżywa rozłąkę z rodzicami (45,9%).

Wykres 8. Liczba dzieci w wieku do trzech lat objętych opieką w żłobkach i odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach (w %)

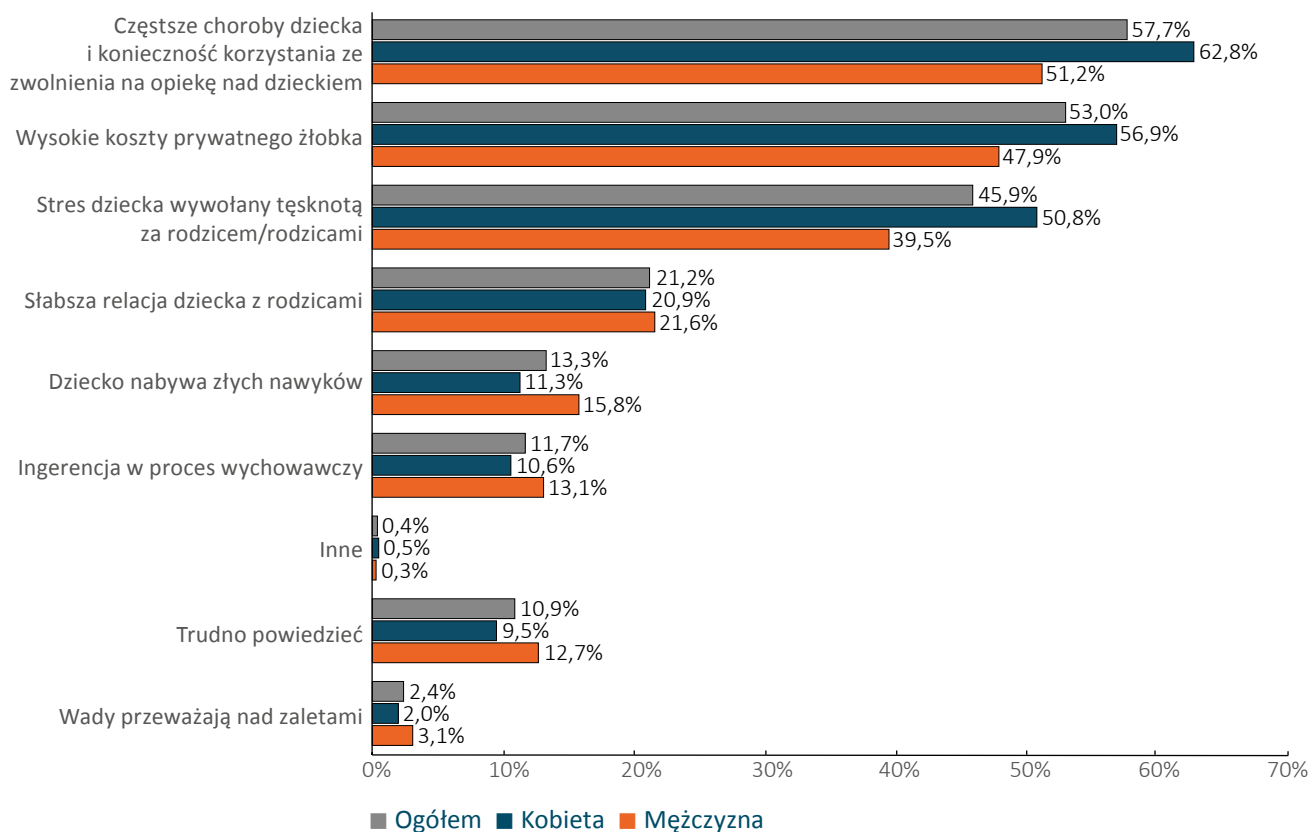

Źródło: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej.

Wykres 9. Zalety instytucjonalnej opieki nad dzieckiem do lat trzech, według płci

Wykres 10. Wady instytucjonalnej opieki nad dzieckiem do lat trzech, według płci

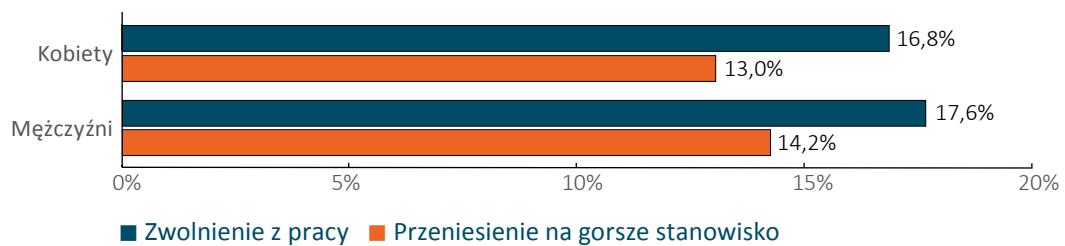

Godzenie opieki nad dzieckiem z pracą zawodową

Podjęcie decyzji o powrocie do pracy po zakończonym urlopie macierzyńskim lub wychowawczym, mimo że w znacznej mierze dotyczy dzisiaj kobiet, ma wpływ na całą rodzinę. Jakie więc są doświadczenia badanych w kontekście godzenia opieki nad dzieckiem z pracą zawodową?

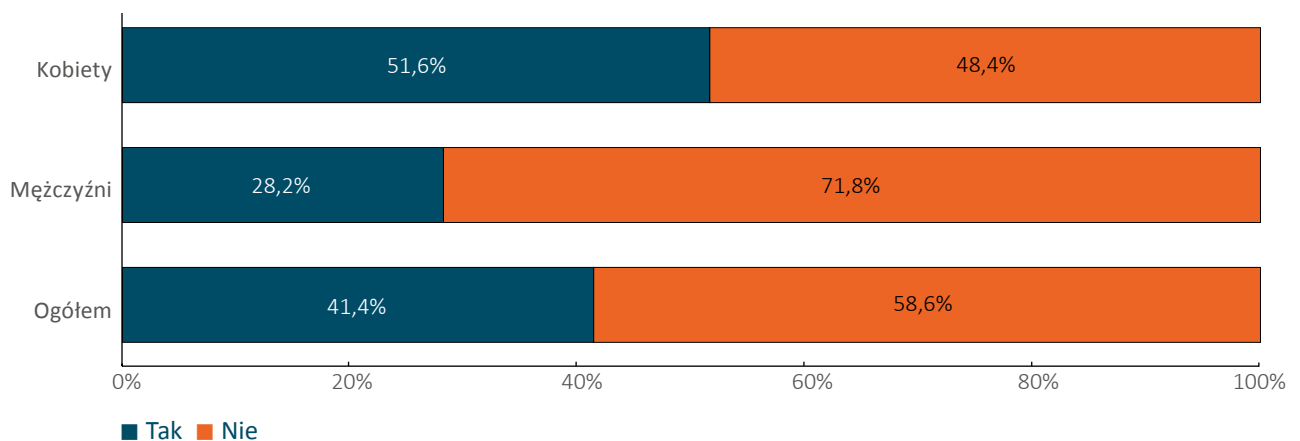
Tylko nieliczni badani doświadczyli zwolnienia z pracy lub przeniesienia na gorsze stanowisko po powrocie do pracy po urlopie macierzyńskim lub wychowawczym. Nieco częściej niż kobiety deklarują takie zdarzenia mężczyźni, ale w kontekście utraty pracy jest ich nie więcej niż 18% (przy 16,8% kobiet) i 14,2% (przy 13% kobiet) w kwestii przeniesienia na gorsze stanowisko.

Wykres 11. Doświadczenia związane z powrotem do pracy po urlopie macierzyńskim lub wychowawczym, według płci

Zapytaliśmy również badanych o ich doświadczenie w kwestii konieczności rezygnacji z pracy lub jej podjęcia ze względu na trudności z zapewnieniem opieki dziecku. Blisko 60% z nich nie doświadczyło nigdy takiej sytuacji. Natomiast wśród tych, którzy zrezygnowali z pracy, przeważają kobiety: nieco więcej niż połowa z nich (51,6%) deklaruje takie doświadczenia, przy 28,2% mężczyzn.

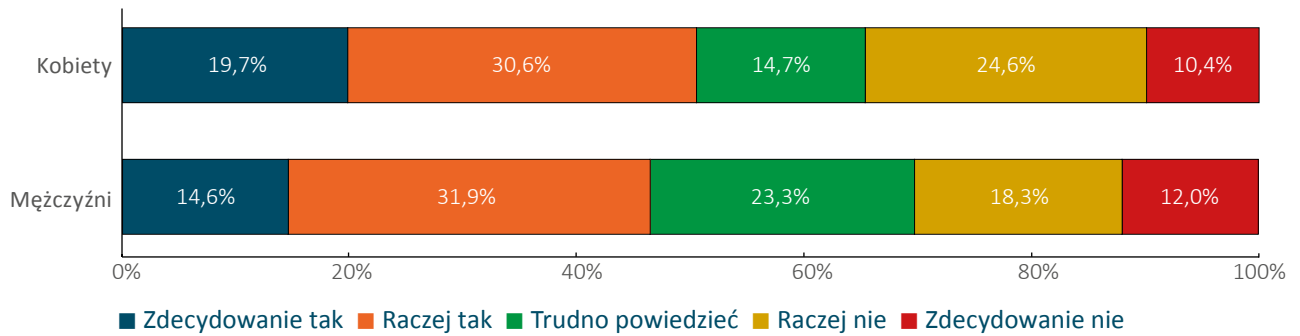
Wykres 12. Doświadczenie rezygnacji z pracy lub podjęcia pracy ze względu na trudności w zapewnieniu opieki dziecku, według płci

Nie zawsze decyzja o powrocie do pracy, po przerwie na opiekę nad małymi dziećmi, jest podyktowana sytuacją finansową rodziny. Bywa, że rodziny są w stanie utrzymać się na wystarczającym poziomie, kiedy tylko jedno z rodziców pracuje zawodowo. Czy zatem wtedy, kiedy nie musimy pracować, chcemy zrezygnować z zaangażowania zawodowego na rzecz opieki nad dziećmi?

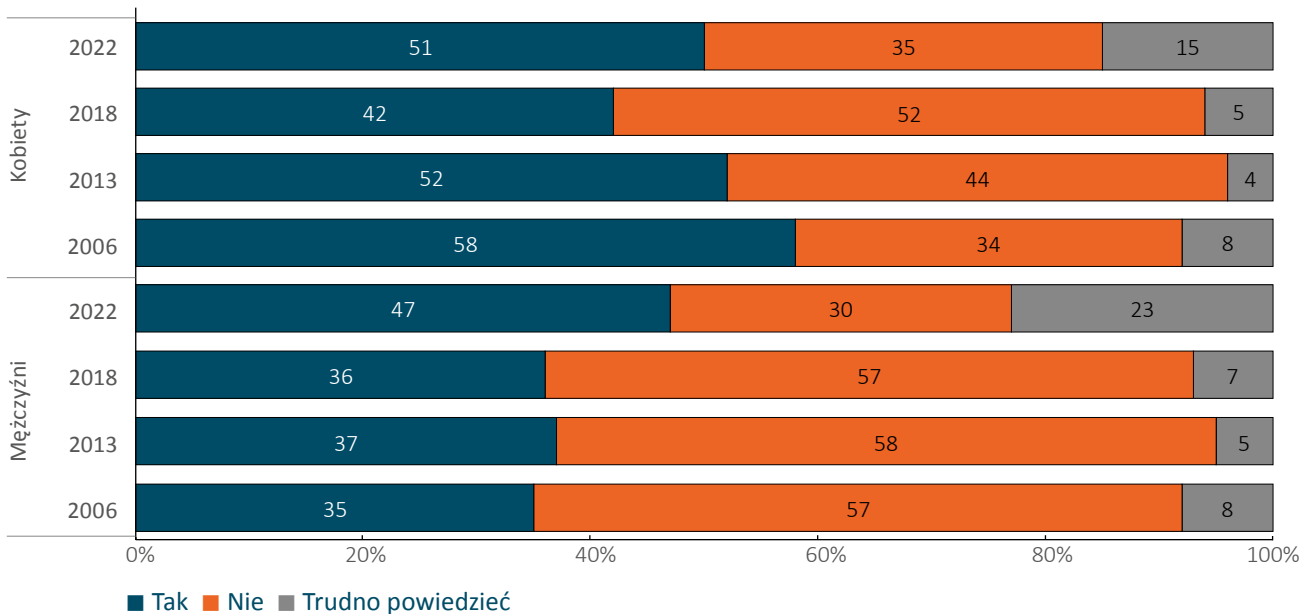
Połowa kobiet deklaruje, że zrezygnowałaby z pracy zawodowej, gdyby mąż/partner zarabiał wystarczająco dużo. Nieco więcej niż 1/3 kobiet jest przeciwnego zdania. Mężczyźni nieco rzadziej deklarują gotowość do rezygnacji z pracy w takiej sytuacji (46,5%), a przeciwnego zdania jest 30,3% z nich. Warto zwrócić uwagę na dość wysoki, bo sięgający niemal 1/4 badanych, odsetek mężczyzn, którym trudno było podjąć decyzję.

Wykres 13. Gotowość do rezygnacji z pracy, aby w większym stopniu zająć się wychowaniem dziecka i domem w sytuacji, gdyby mąż/partner lub żona/partnerka zarabiał(a)by wystarczająco dużo na utrzymanie rodziny, według płci

Z pewnymi zastrzeżeniami, dotyczącymi przede wszystkim charakterystyki badanych osób, możemy porównać odpowiedzi kobiet i mężczyzn na podobnie sformułowane pytanie w badaniu CBOS „Kobiety i mężczyźni na rynku pracy” (2018), w którym zaprezentowano wyniki tożsamyh badań z lat 2006, 2013 i 2018. W bieżącym badaniu zarówno kobiety, jak i mężczyźni znacznie częściej niż w poprzednich latach deklaruowali gotowość do rezygnacji z pracy, gdyby mąż/partner lub żona/partnerka zarabiał(a) na tyle dużo, aby utrzymać rodzinę. Jednocześnie gdy porównujemy na przestrzeni lat deklaracje o nierezygnowaniu z pracy w takiej sytuacji, obserwujemy znaczny ich spadek: wśród kobiet o 1/3, a wśród mężczyzn o nieco więcej niż połowę. Warto zwrócić uwagę na odsetki osób, którym nie udało się jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie (odpowiedzi „trudno powiedzieć”) – zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn w 2022 roku wzrosły one trzykrotnie. Być może jest to świadectwo przemian, jakie zachodzą w społeczeństwie w obrębie poszukiwania równowagi między życiem rodzinnym a życiem zawodowym.

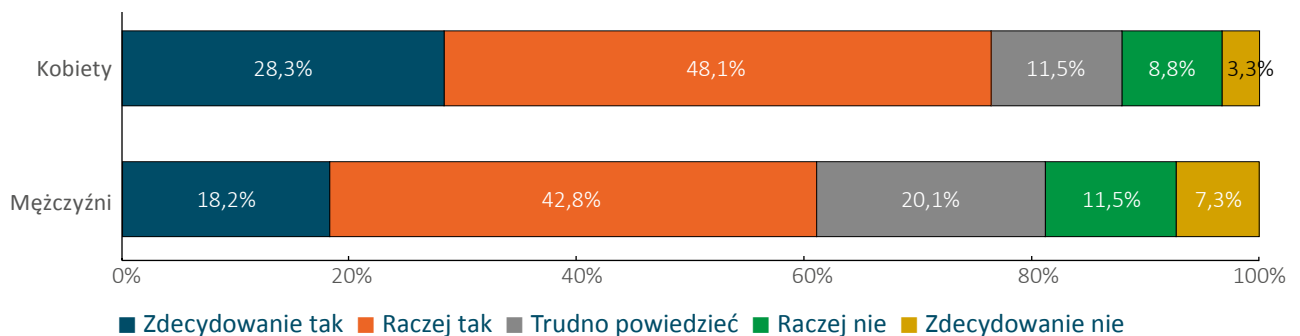
Wykres 14. Gotowość do rezygnacji z pracy zawodowej na rzecz zajęcia się w większym stopniu domem i wychowaniem dzieci, gdyby mąż/partner lub żona/partnerka zarabiał(a) wystarczająco na utrzymanie rodziny na zadowalającym poziomie, według płci i roku badania

Źródło: Kobiety i mężczyźni na rynku pracy, „Komunikat z Badań CBOS” 2018, nr 128 (dane z lat 2006, 2013, 2018); badania własne (dane z 2022 roku).

Jeszcze większe zróżnicowanie między kobietami i mężczyznami zaobserwowaliśmy w odpowiedziach na pytanie o gotowość zmniejszenia godzinowego obciążenia pracą zawodową, np. przez pracę na część etatu. Przeszło ¾ kobiet (76,4%) deklaruje chęć pracy w niepełnym wymiarze czasu, gdyby mąż/partner zarabiał wystarczająco dużo, aby utrzymać rodzinę. Przeciwnego zdania jest 12,1% kobiet. Na obniżenie wymiaru czasu pracy zdecydowałoby się 61% mężczyzn, natomiast niemal ⅓ z nich na to by się nie zgodziła (18,8%). Ponownie więcej mężczyzn (20,1%) niż kobiet (11,5%) ma trudność ze złożeniem deklaracji.

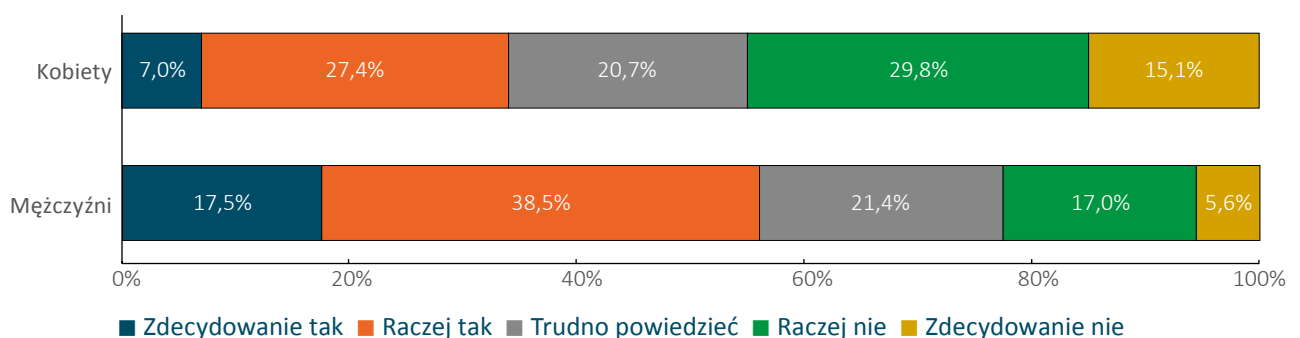
Wykres 15. Gotowość do obniżenia wymiaru swojego czasu pracy (np. etatu) po urodzeniu się dziecka, jeśli mąż/partner lub żona/partnerka zarabia(a)by wystarczająco dużo na utrzymanie rodziny

Zapytaliśmy badanych również o to, czy chcieliby, żeby ich mąż/partner albo żona/partnerka zrezygnowali z pracy w sytuacji, gdy to oni zarabiają na tyle dużo, aby utrzymać rodzinę.

Różnice między kobietami i mężczyznami okazały się znaczne. Mianowicie 34,4% kobiet chciałoby, aby ich mąż/partner zrezygnował z pracy w sytuacji, gdyby one były w stanie utrzymać rodzinę, podczas gdy podobnego zdania w odniesieniu do swoich żon/partnerek było 56% mężczyzn. Natomiast 44,9% kobiet i 22,7% mężczyzn nie chciałoby, by ich małżonkowie/partnerzy zrezygnowali z pracy. Co piąta kobieta (20,7%) i co piąty mężczyzna (21,45%) napotkał trudności, aby zadeklarować swoje stanowisko w tej sprawie.

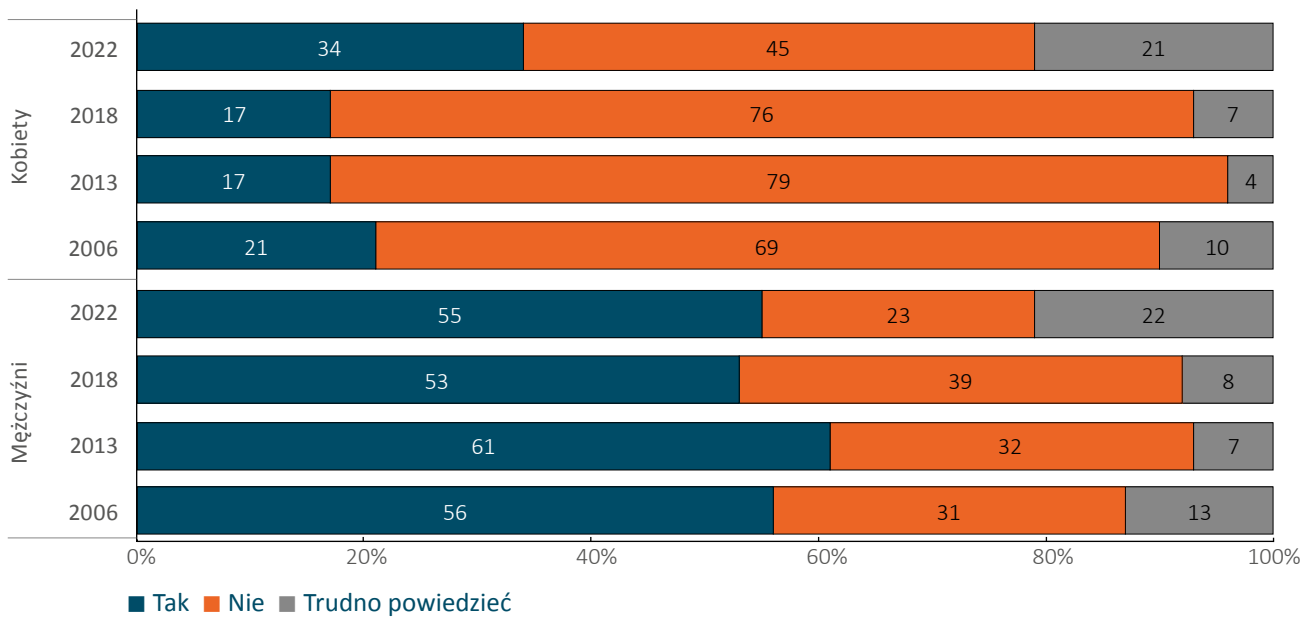
Wykres 16. Chęć, aby mąż/partner lub żona/partnerka zrezygnował(a) z pracy, aby w większym stopniu zająć się wychowaniem dziecka i domem w sytuacji, gdyby osoba badana po niedawnym urodzeniu się dziecka zarabiała wystarczająco dużo na utrzymanie rodziny

Również odpowiedzi na to pytanie, z podobnymi zastrzeżeniami, możemy porównać z wynikami wspomnianego wcześniej badania CBOS z 2018 roku. Tak jak w poprzednich latach obserwujemy znaczne różnice między kobietami i mężczyznami. Także wewnątrz grup badanych nastąpiły istotne

zmiany w porównaniu z wynikami wcześniejszych badań. Do tej pory blisko 1/3 kobiet deklarowała chęć, aby mąż/partner zrezygnował z pracy zawodowej, jeśli one byłyby w stanie utrzymać rodzinę – w 2022 roku tego zdania była nieco ponad 1/3 kobiet. Jednocześnie spadł o mniej więcej 1/3 odsetek kobiet, które nie chciałyby, aby mąż zrezygnował w takiej sytuacji z pracy zawodowej: z 76% w 2018 roku do 45% w 2022 roku. Natomiast w dalszym ciągu ponad połowa mężczyzn (55%) chciałyby, żeby ich żona/partnerka zrezygnowała z pracy zawodowej, gdyby to oni byli w stanie zarobić na utrzymanie rodziny. W 2022 roku co piąty z badanych mężczyzn nie chciał, aby żona/partnerka zrezygnowała z pracy, w 2018 roku tego zdania było 39% badanych, a w 2006 roku – 31%. W obu grupach ponownie obserwujemy trzykrotny wzrost odsetka osób, które nie wskazały jednoznacznej odpowiedzi.

Wykres 17. Czy chciał(a)by Pan(i), żeby Pana(-i) żona/partnerka lub mąż/partner zrezygnował(a) z pracy zawodowej, gdyby Pan(i) zarabiał(a) wystarczająco na utrzymanie rodziny na zadowalającym poziomie?

Źródło: Kobiety i mężczyźni na rynku pracy, „Komunikat z Badań CBOS” 2018, nr 128; badania własne.

Wsparcie w sprawowaniu opieki

Opieka nad dziećmi jest wymagającym zajęciem, dlatego często rodzice szukają wsparcia w pierwszej kolejności w drugim rodzicu, w drugiej zaś – wśród innych członków rodziny, w tym u dziadków swoich dzieci.

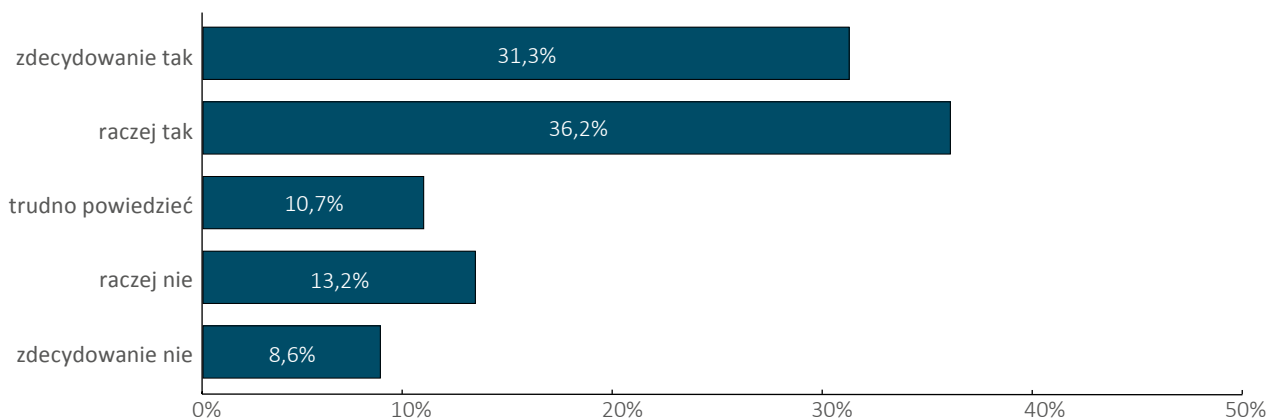
Ponieważ w znacznie większym stopniu to kobiety sprawują opiekę nad małymi dziećmi, w pierwszej kolejności zapytaliśmy badane kobiety, jak oceniają zaangażowanie ojców w opiekę nad dziećmi, a badanych mężczyzn – jak oceniają swoje zaangażowanie w tej dziedzinie.

Przeszło $\frac{2}{3}$ kobiet (67,5%) jest zadowolonych z poziomu zaangażowania ojców w opiekę nad dziećmi, przeciwnego zdania jest $\frac{1}{5}$ z nich (21,8%).

Natomiast niemal $\frac{3}{4}$ mężczyzn (77,4%) jest zadowolonych ze swojego zaangażowania w opiekę nad dziećmi, a tylko co 10. z nich jest przeciwnego zdania (11,1%).

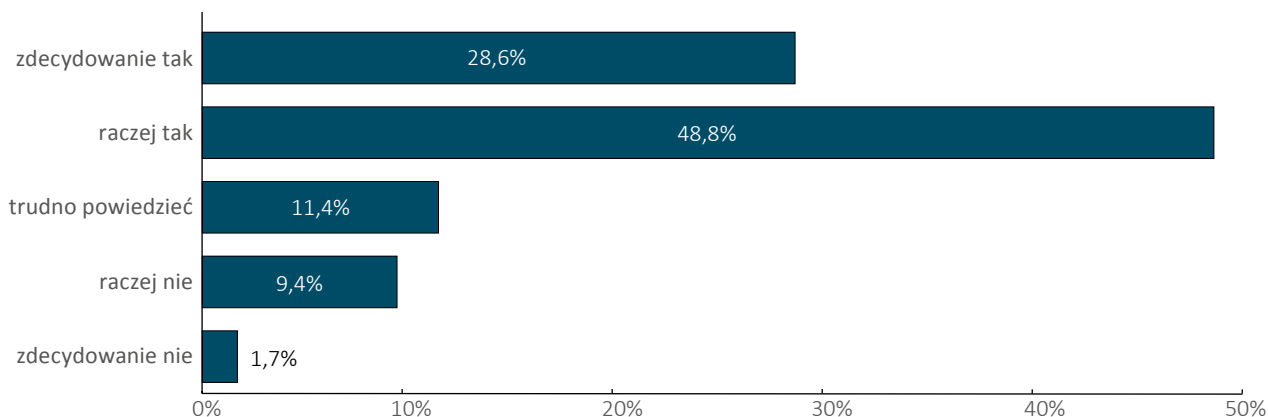
Wykres 18. Stopień zadowolenia kobiet z zaangażowania ojca w opiekę nad dzieckiem/dziećmi

Czy jesteś zadowolona ze stopnia w jakim Twój mąż lub partner angażuje się w opiekę nad dzieckiem (dziećmi)?

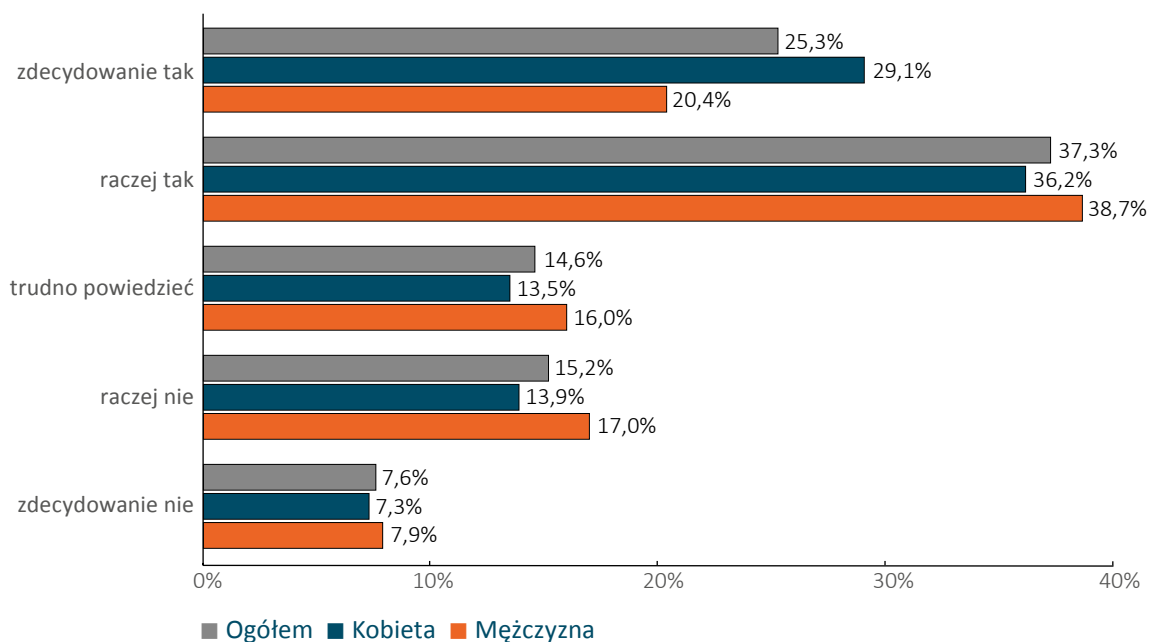
Wykres 19. Stopień zadowolenia mężczyzn z poziomu ich zaangażowania w opiekę nad dzieckiem/dziećmi

Czy jesteś zadowolony ze stopnia w jakim angażujesz się w opiekę nad dzieckiem (dziećmi)?

Ciekawi byliśmy także stosunku badanych do opinii, że ojcowie w mniejszym stopniu angażują się w opiekę nad małymi dziećmi. Okazało się, że większość z nich (62,6%) zgadza się z tą opinią, przeciwnego zdania jest co piąty badany (22,8%).

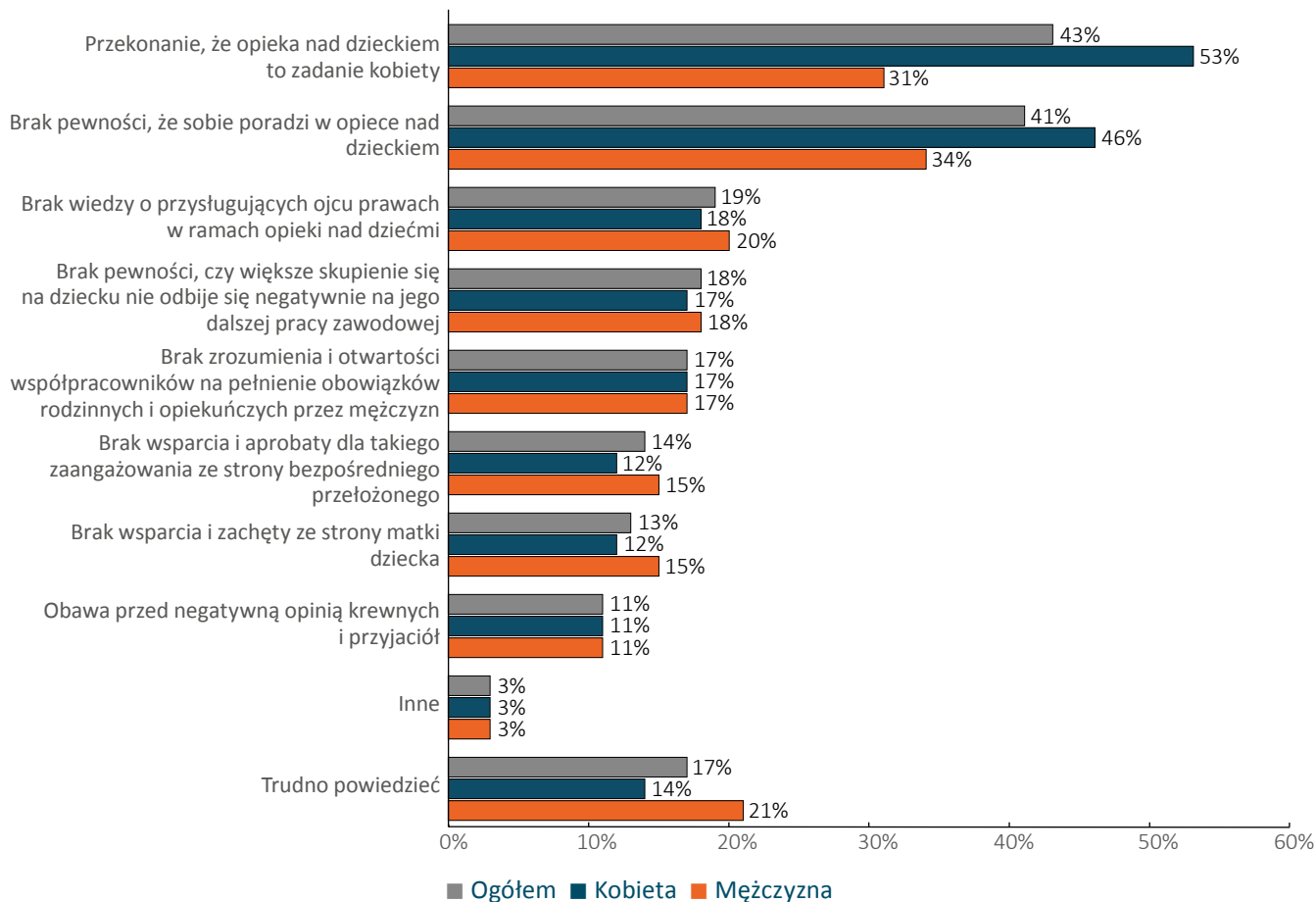
Wykres 20. Stopień podzielania opinii, że ojcowie w mniejszym stopniu angażują się w opiekę nad dziećmi do lat trzech niż matki, według płci

Jak badani postrzegają przyczyny mniejszego zaangażowania się ojców w opiekę nad dziećmi? Nieco ponad 40% badanych przyczyn mniejszego zaangażowania mężczyzn w opiekę nad dziećmi do lat trzech upatruje w „przekonaniu, że opieka nad dzieckiem to zadanie kobiety” (43%) oraz w „braku pewności mężczyzn, że sobie poradzą w opiece nad dzieckiem” (41%). Dwukrotnie rzadziej badani wskazywali, że mniejsze zaangażowanie mężczyzn wynika z „braku wiedzy o przysługujących ojcu prawach w ramach opieki nad dziećmi” (19%).

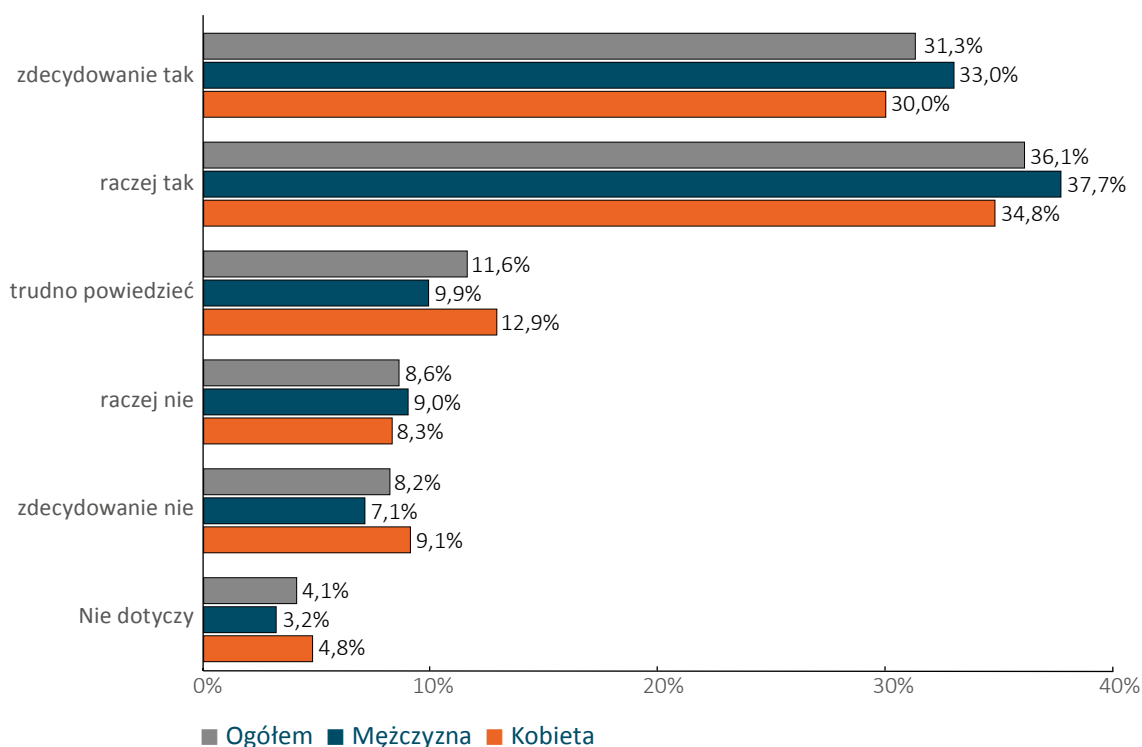
Istotne różnice w opiniach kobiet i mężczyzn obserwujemy jedynie w obrębie dwóch przyczyn mniejszego zaangażowania się ojców w opiekę nad dziećmi. Ponad połowa kobiet jest zdania, że opieka nad dzieckiem to zadanie kobiety (53%); tego samego zdania jest niemal co trzeci mężczyzna (31%). Drugą najczęściej wskazywaną przez kobiety przyczyną jest brak pewności mężczyzn, że sobie poradzą w opiece nad dzieckiem (46%); tego samego zdania jest 34% mężczyzn i jest to jednocześnie najczęściej wskazywana przez mężczyzn przyczyna.

Wykres 21. Ewentualne przyczyny mniejszego zaangażowania mężczyzn w opiekę nad dziećmi do trzech lat, według płci badanych (respondenci mogli wskazać maksymalnie trzy przyczyny)

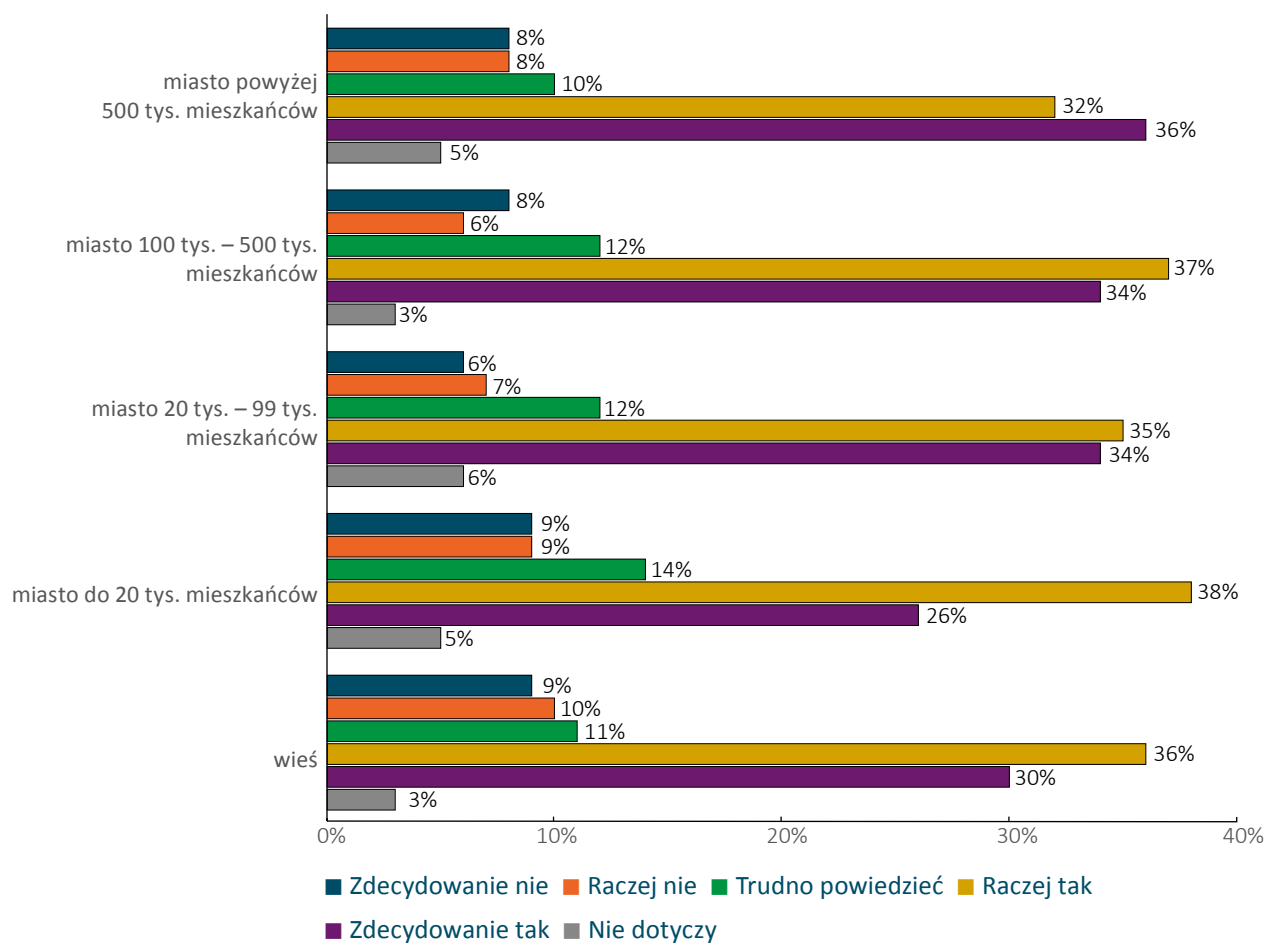
Wsparcie w opiece szczególnie nad małymi dziećmi, jakie mogą dać rodzicom ich rodzice, czyli dziadkowie i babcie, jest nie do przecenienia. Zapytaliśmy zatem, na ile rodzice są zadowoleni z zaangażowania swoich rodziców w opiekę nad dziećmi. Okazuje się, że zdecydowana większość badanych (licząc łącznie wskazania „zdecydowanie tak” i „raczej tak”), a więc 65% kobiet i 71% mężczyzn, jest zadowolona z zaangażowania dziadków w opiekę nad wnukami.

Wykres 22. Stopień zadowolenia z zaangażowania babć i dziadków w opiekę nad dziećmi, według płci

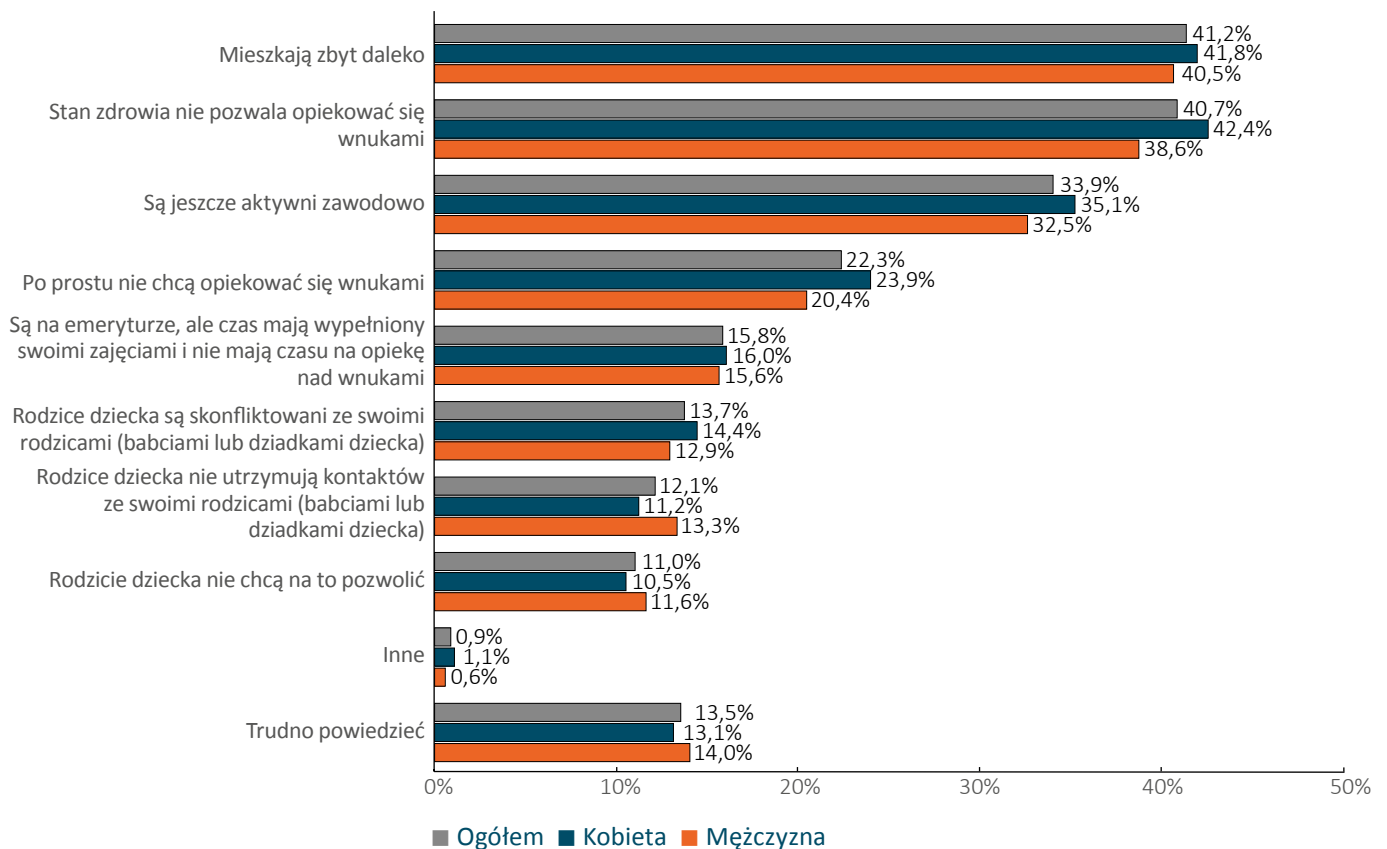
Ponieważ wielkość miejscowości zamieszkania, a wraz z nią konsekwencje ruchów migracyjnych bardzo często rzutują na intensywność kontaktów z dziadkami, chcieliśmy sprawdzić, na ile miejsce zamieszkania respondentów wpływa na ich stan zadowolenia z zaangażowania dziadków w opiekę nad dziećmi. Okazuje się, że najczęściej zadowoleni są mieszkańcy miast od 100 tys. do 500 tys. – ponad 70% (licząc łącznie odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”), najrzadziej, ale i tak często, respondenci mieszkający w miastach do 20 tys. mieszkańców – 66%. Natomiast niezadowolenie z zaangażowania dziadków w opiekę nad dziećmi najczęściej zgłaszali mieszkańcy wsi – 19% (łącznie licząc odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”), najrzadziej zaś mieszkańcy miast liczących od 20 tys. do 99 tys. mieszkańców – 13%. Warto zauważyć, że chociaż różnice występują między mieszkańcami różnej wielkości miejscowości, nie są one bardzo znaczące.

Wykres 23. Stopień zadowolenia z zaangażowania dziadków w opiekę nad dziećmi (wnukami) według wielkości miejscowości zamieszkania

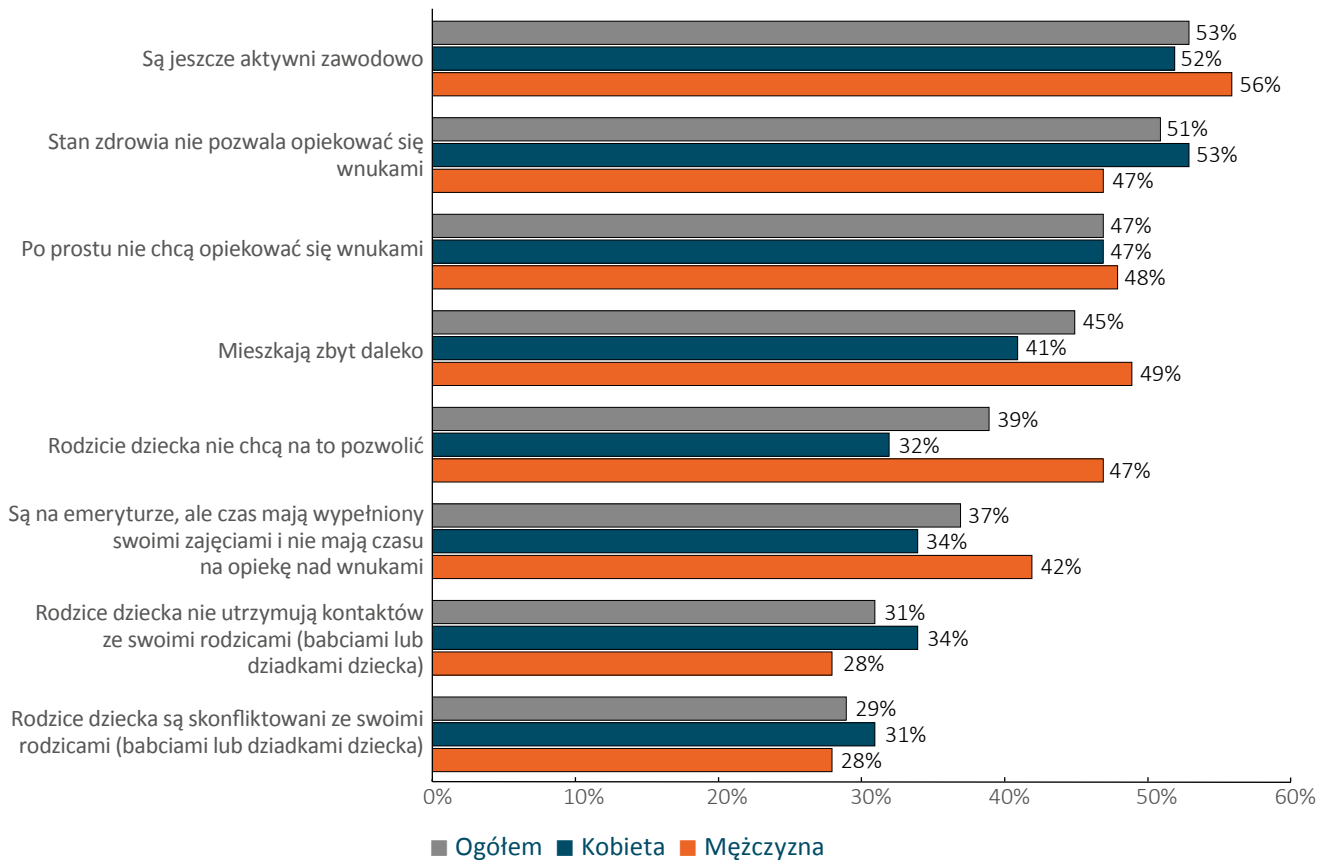
Zdarza się jednak, że zaangażowanie dziadków nie jest tak duże, jak oczekivaliby tego rodzice. Niezadowolony w tym względzie deklaruje prawie 1/3 badanych (17%). Przyczyn niewystarczającego zaangażowania babć lub dziadków w opiekę nad dziećmi badani najczęściej upatrują w tym, że dziadkowie mieszkają zbyt daleko (41,2%), są w złym stanie zdrowia, który nie pozwala opiekować się wnukami (40,7%), a także w aktywności zawodowej dziadków (33,9%).

Wykres 24. Ewentualne przyczyny niewystarczającego zaangażowania babć lub dziadków w opiekę nad dziećmi, według płci

Poprosiliśmy badanych, aby wskazali, która z wybranych przez nich przyczyn jest w ich ocenie najważniejszym czynnikiem powodującym niewystarczające zaangażowanie dziadków w opiekę nad wnukami. Ponad połowa (53%) osób wskazała aktywność zawodową dziadków jako najważniejszą przyczynę. Również ponad połowa (51%) wskazała stan zdrowia jako barierę do zaangażowania się dziadków w opiekę nad dziećmi.

Wykres 25. Najważniejsza przyczyna niewystarczającego zaangażowania się babć lub dziadków w opiekę nad dziećmi, według płci

Podsumowanie

Kwestia sprawowania opieki nad małymi dziećmi zawsze była wyzwaniem dla rodziców, ale szczególnie dziś – przy niskiej dzietności i wszystkich jej przyczynach – troska o stwarzanie rodzinom dogodnych warunków do opieki i wychowywania dzieci wydaje się szczególnie istotna. Jak nigdy wcześniej realizacja celów prokreacyjnych kobiet i mężczyzn napotyka wiele przeszkód, ważne jest zatem szukanie przestrzeni i proponowanie rozwiązań, które te cele pomogą zrealizować. Jedną z takich przestrzeni jest wspieranie rodzin – zarówno instytucjonalne, jak i społeczne oraz rodzinne – w opiece nad dziećmi, szczególnie tymi do trzeciego roku życia. Wśród wniosków płynących z przeprowadzonych badań można wskazać, że badani rodzice:

- chcieliby, aby ich, głównie matek, bezpośrednia opieka nad małymi dziećmi mogła trwać do ukończenia przez dziecko drugiego lub, rzadziej, trzeciego roku życia, czyli dłużej, niż pozwalają na to dostępne obecnie płatne urlopy na opiekę nad dzieckiem;
- w pierwszej kolejności chcieliby, aby to dziadkowie sprawowali opiekę nad dziećmi do lat trzech, w drugiej zaś wybierają opiekę instytucjonalną – żłobki publiczne;
- deklarują, że powrót do pracy po urlopie macierzyńskim lub wychowawczym bardzo rzadko wiąże się z utratą pracy czy degradacją, co daje coraz większe poczucie bezpieczeństwa przy planowaniu potomstwa;
- stwierdzają, że kobiety znacznie częściej niż mężczyźni rezygnują z pracy na rzecz opieki nad dzieckiem;
- w większości, w równym stopniu kobiety i mężczyźni, deklarują gotowość do rezygnacji z pracy w sytuacji zapewnienia utrzymania rodzinie przez męża/partnera lub żonę/partnerkę, ale na obniżenie wymiaru czasu pracy częściej mogą zdecydować się kobiety;
- w większości są zadowoleni z zaangażowania dziadków w opiekę nad wnukami, a ich niewystarczające zaangażowanie w opiekę nad dziećmi wyjaśniają raczej obiektywnymi okolicznościami, takimi jak zbyt duża odległość do dziadków, praca zawodowa czy zły stan zdrowia.

Bibliografia

- Główny Urząd Statystyczny, Rodziny – wyniki wstępne NSP 2021. Informacje sygnałne, 30.01.2023, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-wstepne/rodziny-wyniki-wstepne-nsp-2021,9,1.html>.
- Kobiety i mężczyźni na rynku pracy, „Komunikat z Badań CBOS” 2018, nr 128.
- Rodzina PLUS. Sytuacja polskich rodzin i oceny polityki prorodzinnej, „Opinie i Diagnozy CBOS” 2017, nr 37.

Autorka:

Maria Jankowska

Redakcja:

Mariusz Staniszewski

ISBN: 978-83-968580-2-3

 @instytutpokolenia

 @IPokolenia

Instytut POKOLENIA

Al. Jana Pawła II 29
00-867 Warszawa

tel. +48 729 058 740

NIP: 7011067862

REGON: 520851132

Kontakt:

kontakt@instytutpokolenia.pl